

Sebestyénne Kereszthidi Ágnes

KÉT TANÍTÁSI NYELVŰ OSZTÁLYOK A NAGYBOLDOGASSZONY ISKOLÁBAN

Tanulmányomban bemutatom az iskolában 10 éve működő német két tanítási nyelvű programot, főleg azok számára, akik nem ismerik az ott folyó munkát, nem tudják, mit is takar a két tanítási nyelvű oktatás. A dolgozatomban először magát a két tanítási nyelvű iskolai oktatás fogalmát és célját járom körbe, bemutatom, hogy ez az adott iskolában, hogyan valósul meg, illetve beszámolok a problémákról és eredményekről.

Két tanítási nyelvű iskolai oktatás meghatározása

Két tanítási nyelvű intézménynek tekinthető hazai viszonyok között az olyan intézmény, melyben idegen nyelven oktatnak bizonyos tantárgyakat meghatározott időkereten belül. A mindenkori minisztériumi előírások, irányelvek a döntőek, ezek szabályozzák az idegen nyelven tanítható tárgyakat, óraszámokat...

A jelen szabályozás értelmében a két tanítási nyelvű általános iskolában legalább három tantárgy célnyelven való tanulását kell lehetővé tenni. A célnyelv és a célnyelvű órák aránya nem lehet a tanuló kötelező tanórájának 35%-ánál kevesebb és 50%-ánál pedig több. A magyar nyelv és irodalom kivételével valamennyi tantárgy tanítható célnyelven, ezen tantárgyak kiválasztása az iskola jogkörébe tartozik, de a rendelkezés a tanulók életkori sajátosságainak legjobban megfelelő tantárgyakat javasolja. A rendelet előírja ezen kívül, hogy a két tanítási nyelvű iskolai oktatásban a pedagógus munkakörben foglalkoztatottak között kell, hogy legyen legalább egy olyan pedagógus, akinek a célnyelv az anyanyelve.

A tanítás két nyelven folyik, mint ahogy az iskola elnevezése is tükrözi: célnyelven és anyanyelven. Ez nem jelenti azt, hogy bizonyos tárgyakat csak idegen nyelven sajátítanak el a tanulók, természetesen a célnyelven oktatott tárgyak anyagát magyarul is megtanulják. A két tanítási nyelvű oktatásnak biztosítania kell egyrészt az idegen nyelv tanulását, másrészt a szaktárgyi ismeretek elsajátítását. A gyerekek két nyelven tanulnak, miközben két nyelven tevékenykednek. Közben nemcsak cél- és anyanyelvi kompetenciájuk fejlődik, hanem az egész személyiségükre is pozitív hatással van.

A két tanítási nyelvű oktatás lehetővé teszi az idegen nyelv intenzív módon történő tanítását anélkül, hogy nagyon megterhelné az iskolai órarendet. Az idegen nyelv tanulása a tanulók mindennapos tevékenységévé válhat.

Két tanítási nyelvű iskolai oktatás célja

A hatékony kommunikációt szolgáló mind anyanyelvi, mind idegen nyelvi készségek elérése mellett fontos cél más kultúrák iránti tolerancia kialakítása, és a diákok felkészítése egy mindinkább nemzetközivé váló életre.¹³⁰ A nyelvtanulás iránti pozitív hozzáállás kialakítása újabb nyelvek elsajátítására motiválja a tanulókat.

Az általános iskolában elsősorban a szóbeliségre helyeződik a hangsúly, legfontosabb cél az idegen nyelvi hallás- és beszédképesség kialakítása és fejlesztése.

A nyelvóra és az idegen nyelvi szakóra célja nem egyezik meg. Nyelvórán az elsődleges cél a nyelv, az idegen nyelvi készségek fejlesztése, az idegen nyelvi szakórán pedig a szaktárgyi ismeretek és készségek elsajátítása. A célnyelven oktatott szaktárgyak programja nem különbözik a magyar tannyelvű változattól.

Kezdetek

¹³⁰ 26/1997. VII.10. MKM rendelet melléklete szerint:

„A két tanítási nyelvű iskolai oktatás célja, hogy az anyanyelvi és idegen nyelvi tudást egyidejűleg és a lehető legkiegyensúlyozottabban fejlessze. A tanulók alkalmassá váljanak arra, hogy tanulmányaikat akár magyarul, akár idegen nyelven folytassák, illetve szakmájukat mind a két nyelven gyakorolják. Célja továbbá, hogy különböző kultúrák értékein keresztül nevelje a tanulókat türelemre, megértésre és nyitottságra; törekedjen pozitív én- és országgép kialakítására; értesse meg a nemzetközi kapcsolatok és együttműködés fontosságát.

A két tanítási nyelv alkalmazásával az intézményes idegennyelv-tanulás a természetes nyelvsajátításhoz közelít. Ezáltal elérhető, hogy az anyanyelv-tudás fejlesztése és a magyar kultúra megismerése mellett, a tanulók magas szintű idegennyelv-tudás és idegennyelv-tanulási képesség birtokába jussanak, tehetségük kibontakozhasson. Követelmény tehát, hogy legyenek képesek az idegen nyelven való gondolkodásra, az idegen nyelv használatára az információszerzésben, -közlésben és -alkalmazásban. A tanulók értsék meg az idegennyelv-tudás állandó gondozásának szükségességét, a mind kiegyensúlyozottabb kétnyelvűség elérése és megtartása érdekében.”

Ezen célok megvalósítása lebegett az iskola akkori vezetősége szeme előtt is, amikor az 1999/2000-es tanévben elindították az első két tanítási nyelvű osztályt. Az oktatás két nyelven folyt és folyik még ma is, magyarul és németül. A kezdetekről Tóthné Oláh Szerénával beszélgettem, akitől megtudtam, honnan is jött az ötlet, és hogyan indult el a képzés.

Több mint 10 évvel ezelőtt az iskola akkori igazgatója, Kalla Tibor vetette fel a német két tanítási nyelvű osztály indításának ötletét, ami nemcsak a német szakos kollégák, hanem az egész tanári kar támogatását élvezte. A programot a miskolci Szabó Lőrinc Általános Iskolától vették át. A jászberényiek eleinte nagyon sok segítséget, tanácsot, tanítási segédanyagot kaptak tőlük, problémáikkal, gondjaikkal nyugodtan fordulhattak hozzájuk, órákat látogathattak, szinte napi kapcsolatban álltak egymással. Egy ilyen programban való részvétel nem kis feladat, hiszen az egyetemeken, főiskolákon nem oktatták, hogyan kell bizonyos szaktárgyakat idegen nyelven tanítani. Ennek módszertanát a már gyakorló pedagógusoktól tudták elsajátítani.

Az évek folyamán beléptek a Kétnyelvű Iskoláért Egyesületbe, amely továbbképzésekkel, konferenciákkal, szakmai találkozókkal segíti a két tanítási nyelvű iskolák munkáját.

Német nyelven oktatott tárgyak

A két tanítási nyelvű iskolai oktatásban a célnyelv elsajátítása és a célnyelven történő tanulás egyidejűleg kezdődik. Amint már említettem, magyar nyelv és irodalom kivételével valamennyi tantárgy tanítható célnyelven, az iskola jogkörébe tartozik a tantárgyak kiválasztása. Ezen okból kifolyólag a két tanítási nyelvű iskolák más-más tantárgyakat tanítanak idegen nyelven.

Jászberényben a Nagyboldogasszony Két Tannyelvű Katolikus Általános Iskolában első osztálytól kezdve mind a 8 évfolyamon heti 5 órában, csoportbontásban folyik a német nyelv oktatása. Az első osztályban a dalok, a mondókák, játékok kedveltetik meg a kisgyermekkel a nyelvet. Az idegen nyelvi írás-olvasástanítás a második osztály második félévében kezdődik.

A német nyelvi óra mellett testnevelés, technika és a rajz szaktárgyakat oktatják német nyelven heti egy-egy órában. Életkori sajátosságokból adódóan az alsó tagozatos diákoknál az idegen nyelv elsajátításában nagy szerepe van a manuális tevékenységeknek, a motorikus és emocionális elemeknek, az énekes és táncos játékoknak, a rajznak, az imitációs mozgásnak. Az idegen nyelven oktatott készségtárgyak lehetővé teszik a játékos, észrevétlen nyelvtanulást.

Harmadik, negyedik osztályban lép be hetente egy alkalommal a német nyelvű környezet (Heimatkunde) az egy óra anyanyelvi környezet mellett.

5. osztálytól az országismeret (Landeskunde) (heti 1 óra), továbbá a kommunikáció (5. osztályban kéthetente egy óra, 6. osztálytól pedig heti 1 óra) nevű tantárggyal bővül a célnyelven oktatott tantárgyak köre. Az országismereti tantárgy betekintést nyújt a német nyelvű országok kultúrájába és civilizációjába, megismerik annak értékeit, ezáltal megértőbbé, toleránsabbá, nyitottabbá válnak a tanulók. A más kultúrából származó emberek közti sikeres kommunikációhoz nem elegendő csak a nyelv megfelelő szintű ismerete, a kulturális különbségek erősen befolyásolják, hogy mondanivalónkat mások hogyan értelmezik. A nyelvoktatás része kell hogy legyen – a nyelvi készségek fejlesztésén túl – a saját kultúránk és az idegen nyelvi kultúra közötti különbségek, hasonlóságok felismerése és tudatosítása. Ezáltal lehetővé válik egy olyan képesség kialakítása, amelynek segítségével a célnyelvi kultúrával szembeni előítéletek, sztereotípiák fokozatosan leépíthetők, és a nyelvtanulók az újjal, valamint az idegennel szembeni nyitottságra, megértésre és elfogadásra nevelhetők (Molnár 2000). „Az idegen nyelvvel való foglalkozás során differenciálódik a világról alkotott képük, és fokozatosan megtanulják saját világukat tágabb összefüggésekben és tudatosabban látni.” (Morvai 2006: 17) Hatodik osztálytól szakkör formájában lehetőség van második idegen nyelvként az angol nyelv tanulására is.

Pedagógusok

Az idegen nyelvi szakóra nem tekinthető szokványosnak, hiszen a hangsúly nem az idegen nyelven van, hanem a tartalom van. Az idegen nyelvű tanóráról azonban nem számúzhetők teljesen a nyelvtanításszerű mozzanatok, ezért a két tanítási nyelvű oktatásban résztvevő szaktanároknak egy kicsit nyelvtanárnak is kell lenniük (Vámos 1993). Ebből következik, hogy az idegen nyelvet oktató pedagógusnak – a szükséges nyelvtudás mellett – rendelkeznie kell az általa tanítandó nem nyelvi tantárgy megfelelő ismeretével és annak módszertani kultúrájával. Az alsó tagozat ebből a szempontból különleges helyzetben van, mivel a nyelvi műveltségterület végzett tanító képes az összes tantárgy tanítására.

Az iskolában 7 német szakos pedagógus dolgozik. Közülük hárman nyelvtanítói és főiskolai szintű tanári diplomával is rendelkeznek, egy pedagógusnak nyelvtanítói, kettőnek főiskolai szintű tanári diplomája van. A német munkacsoport 7. tagja német származású, tanulmányait azonban Magyarországon végezte.

Mind nyelvileg, mind módszertanilag jól felkészült pedagógusokról van szó. Kettős követelményeknek tesznek eleget, idegen nyelvet tanítanak, és idegen nyelven oktatnak egy szaktárgyat úgy, hogy a diákok mind nyelvi, mind szaktárgyi ismeretei bővüljenek. Oktatási módszereiket a tanulók életkori sajátosságaihoz és igényeihez igazítják. Bár a gyermek első osztálytól intenzíven tanulja az idegen nyelvet, ez még nem jelenti azt, hogy automatikusan sikeres nyelvtanuló lesz. „Fontos, hogy jó minőségű, életkorának megfelelő nyelvi inputot kapjon, és olyan módszerekkel tanítsák, amelyek figyelembe veszik metanyelvi tudatának fejlettségi szintjét: kommunikációközpontú legyen a nyelvközvetítés, nem pedig szabályorientált.” (M. Batári 2008: 70).

Elérhető nyelvtudás

Gyakran felvetődik a kérdés, hogy milyen nyelvi szintet érnek el a diákok 8. osztály végére. Ezt a kérdést természetesen én is feltettem a két tanítási nyelvű általános iskola német szakos tanárainak. A válasz nem egyszerű.

A pedagógusok egyetértenek abban, hogy az idegen nyelven oktatott tárgyak hozzájárulnak a diákok idegen nyelvi fejlődéséhez, gazdagodik szókincsük. A két tanítási nyelvű osztályban tanuló gyermek szókincse sokkal nagyobb, mint azoké, akik csak idegen nyelvi órákon tanulják a nyelvet. Ezek a diákok nemcsak a hétköznapi kommunikáció nyelvi fordulatait sajátítják el, hanem a szaktárgyak szókincsét, nyelvezetét is. Olyan szavakat is megtanulnak, amik egyetlen egy nyelvkönyvben sem fordulnak elő. A nyelvtudásuk összetettebb, komplexebb lesz.

A diákok kommunikációs készségét is ki kell emelni. A tanulók mernek németül beszélni, meg tudják magukat értetni, ki tudják fejezni gondolataikat, kívánságaikat, elboldogulnak a hétköznapi szituációkban, tudnak kapcsolatot teremteni a tanult idegen nyelven.

Fejlődik hallásértésük. A kisdíákok már néhány hónap elteltével értik és végrehajtják a pedagógusok idegen nyelvi utasításait, aktívan vesznek részt a cselekvésre épülő nyelvi játékokban, tanári kérdésekre képesek egyszerű válaszokat adni.

A nyelvvizsgákon való megfelelés a szülők számára az iskolában folyó hatékony munka egyik mutatója. Igyekeznek minél több gyereket eljuttatni a megfelelő szintre. A 2007-ben végzett nyolcadikosok közül 2 tanuló tett sikeres nyelvvizsgát. A 2008-ban végzett diákok közül öten sikeres középfokú „C” típusú (B2-es), ketten pedig sikeres alacsony fokú írásbeli (B1-es) nyelvvizsgát tettek (Farkasné Turján).

A német nyelvi országos versenyeken elért szép eredményekről sem szabad megfeledkezni. A Kétnyelvű Iskoláért Egyesület évente megrendezésre kerülő országos versenyén is sikerrel vesznek részt az iskola német két tanítási nyelvű csoport tanulói.

Ezen kívül az első idegen nyelv során elsajátított készségek megkönnyítik más idegen nyelvek tanulását, az anyanyelv használatát, ismeretét pedig tudatosabbá teszik.

Kapcsolatok

A városnak hosszú évek óta tartó, sokirányú együttműködése van az észak-németországi Vechtával. Az iskola 1993-ban vette fel a kapcsolatot a testvérvárosbeli katolikus iskolával, a Ludgerus-Schule-val. A cserekapcsolatnak kiemelt szerepe van a nyelvtanulásban, és a nyelvgyakorlásban. A diákok tanítási órákon vesznek részt, családoknál laknak, tehát anyanyelvi környezetben van alkalmuk gyarapítani, elmélyíteni a német órákon tanultakat. Természetesen közös kirándulások is gazdagítják a programot. A baráti kapcsolatok nem szűkülnek az évente kétszeri találkozásra, régebben leveleztek egymással a gyerekek, manapság az internet térhódításával e-maileznek, chatelnek – így válik mindennapi gyakorlattá a német nyelv használata.

Problémák

Természetesen a problémák sem hallgathatók el. Az iskolának folyamatosan küzdelmet kellett folytatnia az elmúlt 10 évben a tárgyi feltételek megteremtésért, és kell még ma is. Gyakran a pedagógusok találékonysága és kitartó munkája segített a problémák leküzdésében.

Az egyik égető gond, hogy a német nyelven oktatott szaktárgyakhoz (technikához, rajzhoz és a testneveléshez) nincsen tankönyv, tanárok számára készült segédanyag, tanári kézikönyv. A szaktanárok maguk dolgozták ki a tanmenetet, a tananyagot, az egyes órák anyagát, ami többletmunkát jelent számukra. Egy-egy órára sokkal többet kellett és kell még ma is készülni, mint azon kollégáiknak, akik számára kész oktatócsomag áll a rendelkezésre. Kezdetben a miskolci Szabó Lőrinc Általános iskolától kaptak segítséget, akiktől a programot átvették. A német testvériskolát is meg kell említeni, hiszen számos anyanyelvi tankönyvet, segédanyagot, más jól hasznosítható anyagot ajándékozott az iskolának. Ma már az internet is gazdag forrás, sok értékes ötletet, kész feladatlapokat lehet találni.

Tanulói oldalról tekintve a képzés folytatásának hiánya okozza a legnagyobb problémát. Az általános iskolát elvégezve a középiskolában nem

tudják a német nyelvi ismereteiket, készségeiket saját nyelvtudásuknak megfelelő szinten tovább fejleszteni. Sokan egy új nyelvet kezdenek el. Természetesen a német nyelv tanulása során szerzett nyelvtanulási technikák, stratégiák jól hasznosíthatók a második idegen nyelv elsajátításánál is.

Összegzés

A két tanítási nyelvű oktatásban a tanulók a nyelvtanulást nem teherként élik meg, a nyelvet természetes módon, konkrét tevékenységeken keresztül sajátítják el. A problémák ellenére az iskolának, az ott tanító német nyelvet oktató pedagógusoknak nincs oka szomorkodni, kitaró munkájuk meghozza gyümölcsét. A szülői, tanulói érdeklődés folyamatos, 2009/10-es tanévben is el tudják indítani a német két tanítási nyelvű osztályt. Távlati tervek között két tanítási nyelvű gimnáziumi osztály indítása is szerepel, amely lehetővé teszi, hogy a tanulók igen magas német nyelvtudásra tegyenek szert. Remélhetőleg a német két tanítási nyelvű oktatásnak sokáig helye lesz városunk iskolai kínálatában.

Felhasznált irodalom:

Farkasné Turján M.: Idegennyelv-oktatás a jászberényi Nagyboldogasszony Két Tannyelvű Katolikus Általános Iskola német két tanítási nyelvű osztályaiban

<http://www.nkk-jbereny.sulinet.hu/farkasne.htm> 2009-07-29.

M. Batári I. (2008): Párhuzamok az első és második nyelv elsajátításában – a korai nyelvi fejlesztés szemszögéből. In: Vámos Á. & Kovács J. (2008): A két tanítási nyelvű oktatás elmélete és gyakorlata 2008-ban. Jubileumi tanulmánykötet. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.

Molnár A. & Molnár K.(2000): Az Európai Unió nyelvoktatás-politikája. Humánpolitikai Szemle 2000/9.

Morvai Edit & Poór Zoltán (2006): Korai nyelvoktatás a magyar intézményekben.

http://www.okm.gov.hu/doc/upload/200610/korai_nyelvoktatas_061010.pdf 2009-07-29

Vámos Á. (1993): Amikor a tanítás két nyelven folyik. Új pedagógiai szemle. 1993/11, 10-18.